Published and distributed under permit (No. 701), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXX. Число 169. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 24. липня, 1922. VOL. XXX. No. 169. Jersey City, N. J., Monday, July 24, 1922. THREE CENTS

УРЯД НА ДОРОЗІ ДО ДЕРЖАВНОГО ЗАРЯДУ ВУГЛЕМ

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Секретар торговлі Гувер скликав конференцію властителів вуглевих копалень в усіх округах поза центральною Пенсилвенією, щоби довести до якоїсь згоди щодо висоти цін та розділу добутого вугля межи споживачів.

СТЕЙТОВІ ВІЙСКА ПОЧИНАЮТЬ СВОЮ СЛУЖБУ КОЛО МАЙН

ГАРИСБУРГ, Па., 21. липня. — Пенсилвенійська стейтова кавалерія та відділи машинових крісів уже вибралися до повітів Камбрії, Індіяни, Сомерсет, Вашінгтон та Вестморленд, де вони заняли всі стратегічні пункти для охорони копалень, що мають вести роботу при помочи страйколомів.

ЗАВОРУШЕННЯ В ОКРУЗІ ТВЕРДОГО УГЛЯ

ШАМИКИН, Па., 21. липня. — Громада людий старалася нині не допустити до отворення наново копалень твердого вугля. Поліція арештувала чотирох людий і розігнала решту.

ЩЕ ОДНА ЖЕРТВА ЗАВОРУШЕНЬ В КЛИФТОНВИЛ

ВЕЛСБЕРГ, Вест Верджінія, 21. липня. — Нині найдено ще одно тіло людини, яка певно впала жертвою заворушення коло майни Клифтонвил, в котрім погиб шериф та шістьох майнерів.

Тіло відкрито в той спосіб, що поліція звернула увагу на громаду птиць, живлячихся трупами, кружляючу над одним горбом.

ЗАЯВА ГОМПЕРСА ПРОТИ ПОЛІТИКИ ПРЕЗИДЕНТА

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Самуель Гомперс, голова Американської Федерації Праці, в своїй публичній заяві про вуглеву ситуацію критикує остро становище уряду за його невдачні зусилля довести до конференції межи майнерами та властителями копалень і за президентову проклямацію в справі висилки війска проти страйкарів.

УРЯД ЗБИРАЄТЬСЯ ДО ЯКОГОСЬ КРОКУ В СПРАВІ ЗЕЛІЗНИЧОГО СТРАЙКУ

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Президент Гардинг запросив на конференцію Гупера, голову Зелізничої Робітничої Ради Злучених Держав, котра своїм рішенням про робітничу заплату зелізничників викликала зелізничий страйк.

Сподіються, що Гупер зложить світ зі зелізничої ситуації, після чого уряд певно зробить якийсь новий крок в справі зелізничого страйку, який починає непокоїти уряд через свій звязок з углевим страйком.

ЗЕЛІЗНИЧИЙ СТРАЙК ПОШИРЯЄТЬСЯ НА КАНАДУ

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 21. липня. — Урядники канадійських округів зелізничого департаменту Американської Федерації Праці заявляють, що голосовання серед робітників зелізничих варстатів в справі страйку випало 97 проц. за страйком.

З тої причини сподіються, що Канада незадовго опиниться перед таким самим страйком, перед яким уже стоять Злучені Держави.

ПОЛІЦІЯ ГРОЗИТЬ КУЛЯМИ СТРАЙКАРЯМ

ПОРТЛЕНД, Мейн, 21. липня. — Стейтова поліція видала своїм заступникам приказ відповідати кулями на кожду зачіпку зі сторони страйкарів.

БОРОТЬБА ЗА МИТОВИЙ ЗАКОН

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Сенатова дебата над митовим законом мала нині дуже цікаві епізоди, коли дебатовано справу мита на отрую на комашню, що нищить бавовну.

Підчас дебати над сею точкою закона сенатор Смит заявив, що американський уряд заплатив 12 міліонів долярів за винайдення якогось средства на комашку „бовл-візил", що спричиняє міліони долярів шкоди полудневим управцям бавовни, а коли винайдено лікарство на сю язву, американський міліонер Гуґенгайм забрав цілий промисел виробу сього средства на себе і тепер хоче підвисшення мита, щоби ще дальше здирати американських фармерів.

РОБІТНИКИ ЗА ПОЛІТИЧНИМ СОЮЗОМ З ФАРМЕРАМИ

ОШКОШ, Висконсин, 21. липня. — На відбуваючійся тут конвенції стейтової Федерації Праці принято поважною більшостю голосів предложену резолюцію комітетом резолюцій, щоби робітники обєдналися для політичних цілей з фермерами.

Резолюція припоручує урядови стейтової Федерації Праці скликати в як найкоротшім часі спеціяльну конференцію для справи політичного обєднання фермерів та робітників.

УРЯД НЕ МАЄ НІЧОГО ПРОТИ ОБЄДНАННЯ ВЕЛИКИХ ЗЕЛІЗНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Генеральний прокуратор (міністер судівництва) Догерті предложив нині сенатови вислід слідства його уряду над проектованими недавно консолідаціями великих сталевих компаній. Догерті каже, що нові організації не противляться законови.

ВЖЕ ОРГАНІЗУЮТЬ ВОЗДУШНУ ПОЛІЦІЮ

НЮ ЙОРК, 21. липня. — Нюйорська поліція видала публичну осторогу до всіх летунів, літаючих понад місто, що нюйорський міський закон не дозволяє летунам літати понизше 2,000 стіп. Поліція грозить, що вона буде висилати поліційні аероплани на арештовання всіх летунів, що не будуть придержуватися сього міського закона. Полісмени дістали приказ дивитися за всіми перелітаючими летунами і повідомляти телефонічно поліцію, як що летун, на їх погляд, летить понизше приписаної висоти. Поліційні аероплани, що будуть мати право арештувати летунів, мають теж право вживати сили проти непослушних.

ПІМСТИВСЯ, АЛЕ НА СОБІ.

В четвер рано відставлено до шпиталя Лінкольна в Ню Йорку яких 45 літ маючого мущину, тяжкого побитого поїздом надземної зелізниці. Операції зроблені лікарем нічого йому не помогли і він скоро помер наслідком розбиття черепа.

Розведене поліцією слідство відкрило, що сей мущина посварився з другим пасажиром. Їхали вони і сварилися, поки одному з них не прийшлося висідати. Коли він вийшов з воза на платформу стації і оглянувся, щоби свому противникови докинути ще хоть кілька нових образливих слів, побачив, що сей махає на нього погрозою кулаком. На сей вид його взяла така лють, що він кинувся назад до воза, надземної зелізниці, щоби розправитися з ворогом. Та брами воза вже були замкнені і поїзд рушав з місця. Розлючений пасажир не оглянувся навіть, як він впав по пояс межи платформи стації та поїзд, котрий своїм рухом обертав його як веретено в чорі, торощучи йому кости та товчучи його черепом об кождий переїзджаючий віз поїзда. Як поїзд минув, нещасний впав на трек зелізниці. Його зняли та відставили до шпиталя, де він помер. Поліція не могла довідатися його імени.

РИБА ЗЛОВИЛАСЯ НА ПАПІРОСКУ

Кларенс Грейґ з Волден коло Миделтави, Ню Джерзі, що він вибрався недавно вечером поливати лодкою на ріці Сокил. Коли він закурив собі папіроску, величезний окунь скочив з води і впав на дно лодки. Грей каже, що окунь скочив до цигаретки, думаючи що се світячий хробачок.

ДІТИ РОЗБІШАКАМИ.

Перед стейтовим судом в Гекенсек, Ню Джерзі, ставали оногді три хлопці по 13 літ, обжалувані за крадіж та розбій. Кождий з них признався судді до кількох зломів. Недавно обікрали вони на спілку одну родину, забравши від неї ріжного матеріялу та дорогоцінностий на півтора тисячі долярів. Судя присудив віддати їх до школи поправи в Джейнсбурґу.

ЗАВЗЯТИЙ САМОВБИЙНИК.

Филі Атлянтійського Океану викинули на беріг морський коло Лонг Біч, Ню Джерзі тіло якогось мущини, на вид маючи коло 45 літ. Труп мав до шиї привязану скриночку зі ріжним зелізним столярським наряддєм.

Поліція оглянула труп, а перешукавши його кишені, прийшла до переконання, що се був Герман Шредер з Джеймейки, Ню Йорк, котрий жив осібняком через вісім літ. Вискочив минувшої неділі з лодки недалеко Джемейки.

ВИБУХ БОМБИ СЕРЕД СМІТТЯ.

Межи ріжними зелізними невжитками, які привезено до одної нюарської фірми торгуючої зелізними злишками, була стара бомба. Один з членів фірми побачив її на дворі і заніс до своєї канцелярії і уставив на столі, оногді, коли в хаті було 4 людий, бомба вибухла і покалічила кождого присутного. Поліційні знавці кажуть, що після всякої правдоподібности бомба вибухла, від теплих сонішних лучів.

СЛІДАМИ „КАЙЗЕРА"?

Вілієм Балклі, президент одного банку в Мериден, Конектикат, обходив недавно свій 93-літні уродини. Коли його питали, як він держиться при здоровлю, він відповів, що через вправи, а то різаннє дерева. В свої 93-літні уродини, він як звичайно, рубав дрова.

ЦІКАВИЙ ОБЯВ ОСЛАБЛЕННЯ.

Артур Бредлі, міський канцеліст з Вестон, Конектикат, мав недавно операцію. Зараз після операції його напала щикавка, яка тревала без упину і неослабаючу цілих десять днів. Допера по 10 днях почала вона ослабати.

ОДИН ДЕНЬ ЗА МУЖЕМ.

Шікаговський суд розбирав недавно справу розводу Гарі Фляйшмана, відомого фабриканта дріждів з Сінсинаті. Позивала його жінка о розвід на основі покинення. А покинути її мав він зараз на слідуючий день по шлюбі, обіцявши вернутись, скоро лишень побуде „гніздочко любови" в Каліфорнії. Не діждавшися мужа, віслала за ним детективів і сі найшли його аж в Лос Анджелес. По переслуханню справи судя признав таке покиненне жінки основою до розводу.

УКРАЇНСЬКІ НОВІ АДВОКАТИ В КАНАДІ.

З весною покінчили в албертійськім університеті правничий факультет І. Басараб і С. Савула, і були зараз допущені до лави адвокатів в Алберті.

Тепер вони отворили нову адвокатську спілку під назвою „Кормек, Мекі, Савула і Басараб". — Пан Кормек К. С.

УСЛУЖНИЙ ЗЛОДІЙ.

До мешкання протестантського духовника Ковля в Вініпеґу закрав ся оногді злодій десь коло 7 години з вечера, коли господаря не було дома, і зачав спокійно пакувати гроші і дорогоцінності, які тільки міг найти. Роботу перервало йому стукане до дверий. Злодій, не надумуючи ся, відчинив двері. „Чи священик є дома?" — спитав той, що стукав в двері. „Ні, нема" — відповів злодій — але повинен незадовго вернути. Прийдіть знов за яку годину". Відправивши гостя, злодій докінчив пакованє річий і спокійно вийшов собі з ними.

ОЩАДНОСТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ ЗРОСТАЮТЬ

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Банковий федеральний уряд подає до відома, що в дни 12. липня ощадности в американських банках виносили о 109 міліонів долярів більше як вони виносили один місяць передтим.

Рівночасно уряд підчеркує значне пониження вартостий вкладів в ріжні підприємства.

ЗЕЛІЗНИЧІ ХОЧУТЬ ОРГАНІЗУВАТИ НОВІ „РОБІТНИЧІ ЮНІ"

Заряди кількох американських зелізниць, загрожених теперішним страйком зелізничих робітників, вже проявляють охоту організувати страйколомів, працюючих в їх варстатах, в тій ціли, щоби потім з ними вести переговори і заключувати умови про умови праці.

Доносять, що зелізниці: Делавар енд Гадсон (Ді енд Ейч), Болтимор енд Огайо, Лакована, Лігай Велі та Джерзі Сентрел уже почали організацію скебівських юній.

ПРОДОВЖИЛИ КОНТРАКТ НА РІК.

Заряд надземних зелізниць в Ню Йорку заявив, що підприємство заключило зі своими робітниками умову, на основі котрої услівя обовязуючої досі умови продовжується на цілий слідуючий рік.

НАСЕЛЕННЯ ЧЕХІЇ.

По перепису з 15. лютого 1922 р. начисляється в сімо округах Чехії (без Словаччини, Моравії і Закарпатської України) 5,350.798 мешканців. Від 1910. р. збільшилося число Чехів о 104.452 люда а зменшилося число Німців о 250.730 люда. Число Німців становить приблизно 5-ту частину всего населення. Прага має тепер 676.657 мешканців, в тім 30.429 Німців.

МОСКАЛІ ВИВОЗЯТЬ УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЕВО

В харкові організується агенція для вивозу дерева, яка буде займати ся під кермою комісаріяту заграничної торговлі всіма експортами дерева за границю. В діяльности агенції брати-ме участь деревний трест „Дніпрополіс".

ГАГСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ РОЗВЯЗАНА

ПАРИЖ, 21. липня. — Представники всіх держав, що брали участь в гагській конференції, уже розїхалися домів.

Лишень одні Москалі лишилися, ждучи на спеціяльний поїзд, замовлений для них на неділю, і на чужих підприємців, котрі, як вони сподіються, поспішаться тепер до большевиків з грішми в заміну за концесії.

Покищо, однак, прошевитих любимців концесій ще не видно.

ОБЛЕКШУЮТЬ ОБОВЯЗОК НІМЕЧЧИНИ ЩОДО ДОСТАВИ ВУГЛЯ

ПАРИЖ, 21. липня. — Репараційна Комісія аліянтів видала урядову заяву, що вона постановила облекшити далі тягарі Німеччини в той сопсіб, що обнижила її обовязок квартальної достави вугля та коксу з 5 міліонів 750 тисяч тон на 1 міліон 725 тисяч тон.

ГОРОЖАНСЬКА ВІЙНА В ІРЛЯНДІЇ

ДАБЛИН, 21. липня. — Айриський уряд подає урядово, що дві важні твердині його ворогів в Ветерфорд та Лимерик впали в його руки.

Прихильники повної незавсимости айриської републики втікають на полудне Ірляндії.

ЛІҐА НАРОДІВ НЕ МОЖЕ ПОЛАГОДИТИ СПРАВИ МАНДАТІВ

ЛОНДОН, 21. липня. — Наради Ради Ліґи Народів знов сходять нанівець, бо Італія не схотіла предложити своєї думки про мандати держав над бувшими посілостями ворогів аліянтів.

Італія не предложила своєї думки щодо мандату над Палестиною та Сирією. Причину італійського занедбання добачують в тяжкій парляментарній кризі, через котру Італія тепер переходить.

БОРОТЬБА МЕЖИ ПІВДЕННИМ ТА ПІВНІЧНИМ КИТАЄМ

КАНТОН, Китай, 20. липня. — Північні Китайці побили війска Суна Ят Сена, провідника південного Китаю. Його війска утікають на полудне.

ДВІ ПІВДЕННО-АМЕРИКАНСЬКІ РЕПУБЛИКИ ГОДЯТЬСЯ НА ПОСЕРЕДНИЦТВО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Представники урядів Чіле та Перу, двох південно-американських републик, які від кількох місяців відбували тут конференцію в ціли вирівнання непорозумінь межи їх рідними краями щодо спірних територій, положених межи обома краями, підписали нині протокол, в котрім згоджуються віддати спірну справу до полюбовного суду Злученим Державам і приняти рішенне сього суду.

МЕЖИНАРОДНИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ НА ДОПОМОГУ МОСКОВСЬКИМ УЧЕНИМ

ЖЕНЕВА, 21. липня. — Межинародний Червоний Хрест висилає сими днями 2,000 пакунків з усякою поживою, адресовані до ріжних російських учених в Росії.

Пакунки мають відійти до Риги, а звідти комітет Нансена має занятися їх розділом межи голодуючих московських учених.

СПОДІЮТЬСЯ НЕДОСТАЧІ ЗБІЖА В СЕРЕДНІЙ ЕВРОПІ

ВАШІНГТОН, 21. липня. — Департамент Торговлі дістав з Берліна радіограму, що центрально-европейські держави стоять сього року перед великим недобором збіжа.

Кажуть, що центральній Европі не стане яких 100 міліонів бушлів пшениці.

КАБІНЕТОВА КРІЗА В ІТАЛІЇ

РИМ, 21. липня. — Італійський король приняв димісію премієра Факта та припоручив колишньому премієрови Орляндо утворити новий міністерський кабінет.

Провідник соціялістів Тураті заявив, що соціялісти не возьмуть участи в творенню нового кабінету.

БОРОТЬБА МЕЖИ ФАШИСТАМИ ТА СОЦІЯЛІСТАМИ

МІЛЯНО, Італія, 21. липня. — Фашисти загрозили нині, що як соціялісти не відкличуть генеральний страйк в Міляно, то фашисти сейчас займуть місто при помочи 10,000 своїх прихильників.

Се мало сейчас покінчити страйк.

„РЕВОЛЮЦІЯ" В БРАЗИЛІЇ

РІО ДЕ ДЖАНЕЙРО, Бразилія, 21. липня. — Невеличка горсточка прихильників Пекані, невдачного кандидата на президіяльний уряд в Бразилії, пробувала викликати повстання проти признаного побідника при виборах Бернадеса. Ціле повстання скінчилося оперетковою просто комедією, в котрій однак двайцять кількох прихильників повстання погибло в бійці з федеральними війсками.

НЕ ХОЧУТЬ ПРОДАТИ НІМЦЯМ ҐРУНТУ НА АМБАСАДУ

ПАРИЖ, 21. липня. — Кількох Французів відмовилося продати Німеччині землю на побудування своєї амбасади. Один Француз відповів амбасаді: „Коли маєте які гроші, платіть нам воєнне відшкодовання".

НОВІ ЛЕТИ ПОЧЕРЕЗ ОКЕАН

ЛОНДОН, 21. липня. — Два португальські авіятори, що недавно перелетіли почерез Атлянтійський океан з Лізбони, в Португалії, до Бразилії, вже знов замовили собі новий літаковий мотор, котрий мій летіти без перестанку 3,000 миль.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

БЕЗРОБІТТЯ, СТРАЙКИ ТА СОЮЗ.

Велике безробіття, яке почалося минувшого року в Злучених Державах; великі страйки ткалняних, вуглевих, залізничих і других робітників, що почалися сього року, — мусять з конечности річий відбиватися і на нашій орґанізації. Будучи своїм складом і характером робітничою орґанізацією, Український Народний Союз мусить відчувати всякий удар, вимірений в робітництво Злучених Державах. Кожде безробітте та кождий поважний страйк мусить відбитися на зрості орґанізації; чим більше людий не працює через страйк та безробітте, тим менче робітників зможе платити свої вкладки за обезпеченне, тим менче їх буде приступати в члени, а тим більше буде відступати не зі злої волі, а з простої неможности заплатити вкладки.

Та хоч такі явища природні для робітничої орґанізації, мимо сього члени орґанізації, як що вони свідомі члени, не можуть сидіти зі заложеними руками і байдужно дивитися, як орґанізація не росте, стоїть на мертвій точці в своїм розвою, як членів не прибуває. Якби в нас такий найшовся, то він показавби, що не знає ваги злуки, сили гуртовання, міці єдности. Такий показавби, що не розуміє того, що в орґанізації інтерес гурту є інтересом одиниці. Що добре для ґурту, добре для кождої одиниці.

Таких серед нас певно нема! Таких в нас не може бути! Най кождий з нас все й всюди тямить, що Український Народний Союз належить до кождого члена, опікується кождим членом, служить кождому членови. Най кождий з нас тямить, що се в його інтересі зробити нашу орґанізацію міцною числом членів та маєтком. Най кождий вічно собі в серци носить, що велике число членів та великий маеток се найкраща запорука для нього і його рідні. Тому в час всякого лихоліття для робітників, коли богато свідомих робітників не може приступити до орґанізації, або навіть продовжувати своє членьство в ній, най кождий член подвоїть свої старання коло приєднання нових членів до орґанізації. Коли текстильні робітники не можуть поперти орґанізації, най зелізні робітники засучуть рукави, щоби її поперти. Коли ослабає рух серед копалняних робітників, най фабричні робітники надгородять втрати орґанізації своєю невсипущою працею.

В той спосіб ми не лишень покажемо, що ми розуміємо інтерес своєї орґанізації та свій особистий, але й дамо доказ, що ми дозрілий народ, який розуміє всі засади орґанізованости і знає, як собі зарадити у всякій громадській трудности.

Най серед наших членів лунає грімкий клич:

Гуртуймо нових членів і других намовляймо орґанізувати!

Най той клич гомонить так грімко, поки не захопить кождого члена нашої Орґанізації.

А З ҐАҐИ КУДИ?

Ґаґська конференція таки вмерла повільною смертю, хоч московські делеґати на при самому кінці пробували заштрикнути в її загибаюче тіло підбуджуючого средства. Конференція вмерла немовби на доказ, що межи засадою приватної власности та засадою виключної державної власности згоди бути не може.

Здавалобся, що згоду можна осягнути лишень в один спосіб: через повне поборенне одної засади. Здається, немовби і Ґенуа і Ґаґа на те тілько й були, щоби показати, що боротьба межи західно-европейськими державами та Росією мусить тревати так довго, поки або одна сторона або друга не зміниться ґрунтовно і не стане зовсім подібна до другої, себто поки не пропадуть західно-европейські демократії або поки не пропаде російський большевизм.

Що межи сими двома силами буде йти дальше безпощадна боротьба, се видно також з того, що ґаґська конференція перед своїм розвязаннем подбала за те, щоби большевикам вибити з рук послідну зброю, котру вони задумували вкувати собі з Ґаґи: розбитте аліянтів на два табори обіцянкою давання концесій більше уступчивим державам. Хоч через якийсь час навіть грозило таке, що Москва піде на спілку з Німеччиною та Анґлією, а може й з Італією проти Франції, Бельґії, а може й Америки, та все таки большевицька інтриґа покінчилася на конференції невдачою, бо перед самим розвязаннем всі держави зобовязалися натискати на своїх горожан не брати від російських комісарів ніяких концесій щодо посілостий, колись сконфіскованих заграничним властителям. Виходилоби, що Европу місто мира жде довга і завзята боротьба.

Всеж таки й ґаґська конференція не обійшлася без того, щоби кинути хоч луч проміння на кращі межинародні відносини в Европі. Сим треба признати виразну уступчивість большевицьких лідерів на прикінці конференції. Коли такий представник радикального крила большевиків, як Макс Літвінов, заявив готовість старатися в Москві о далеко йдучі уступства щодо признання західно-европейським капіталістам прав до приватної власности в Росії, то се треба вважати за знак певного отверезіння навіть в рядах большевицьких лідерів. Можнаби з сього робити деяку надію, що большевики переконалися про безуспішність своєї дотеперішної політики і що на новій конференції вони кажуться далеко більше уступчивими, як вони були в Ґенуї або в Ґазі. А нова конференція може ще зложиться, як большевики виявлять справдішне виздоровінне.

НІМЕЧЧИНА НА РОЗДОРІЖЮ.

Відгуки замордовання Ратенав. — Наліво чи направо? — Дешеві гроші, а дорогі середники поживи. — Радість комуністів. — Quo vadis, Німеччино?

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Замордованне німецького міністра закордонних справ Вальтера Ратенав зхвилювало цілу Німеччину далеко більше, ніж цього з першого разу можна було сподіватись. Сам Ратенав був занадто видатною людиною й занадто великою індивідуальністю, що тішитись великою прихильністю широких мас і щоб мати багатьох особистих приятелів. Це був аристократ капіталу і аристократ духа. По маетку він займав одне з перших місць у Німеччині, а по освіті й широті духового кругозору він стояв на самім вершку сучасного духового життя. Таких людий поважають, шанують, часом навіть бояться, але їх мало люблять.

Але ті парубки, що стріляли в Ратенав, мали на оці не його самого, а ту ідею, яку він заступав: **ідею німецької републики**, німецької демократії. Як перед роком, забиваючи міністра Ерцберґера, німецькі монархісти хотіли влучити в ненависну їм републику, так і нині мета була та сама. І тому, коли торік смерть Ерцберґера не викликала занадто великого заворушення, то нині цей другий **атентат на републику** поставив руба перед німецькою демократією питанне:

— Що-ж ми, нарешті, маємо в Німеччині: републику чи монархію?

Таким чином, постать Ратенав зробилась і для цілої демократичної Німеччини символічною. Відійшли на другий плян особисті прикмети Ратенав. Нікого більше не обходять такі подробиці, що Ратенав був Жид, великий промисловець, аристократ духа, людина досить замкнена супроти зовнішнього світу. Досить того, що він був републиканець, демократ; досить того, що він віддав себе на службу републиканськo-демократичній ідеї й на цій службі впав жертвою монархічних душогубів.

При таких обставинах німецькій демократії нічого більше не лишалося, як підняти рукавичку, кинуту їй просто в лице прихильниками монархії. І вона її підняла. Похорон замордованого міністра обернувся в величну й імпонуючу маніфестацію за републику. Щоб показати, що робітництво до цеї маніфестації приєднується, день похорону закінчився в Берліні загальним страйком. Щоб підкреслити це ще більше, робітництво цілої Німеччини в день 4. липня страйкувало й густими лавами маніфестувало по всій країні свою рішучу постанову боронити републику.

Смерть Ратенав примусіла німецьке робітництво й німецьку демократію також **організаційно** тіснійше зімкнути свої лави. Довголітня ворожнеча між німецькими правими та лівими соціялістами в цих днях значно ослабла. Ліві соціялісти („незалежні") досі рішучо відмовлялись брати участь у мішанім уряді, складенім не тільки з соціялістів. Вони берегли свою соціялістичну „невинність" і не хотіли каляти своє „чисте імя" співробітництвом з „буржуями". Наслідком того в Німеччині досі боронили републику самі демократи, партія католицького центру й праві соціялісти, а націоналісти зправа та соціялісти зліва її поборювали.

Події останніх днів примусили лівих соціялістів одступити від своєї непримиримости й дати згоду на свою евентуальну участь у мішанім, соціялістично буржуазнім кабінеті. Ще невідомо, що з цього вийде, але сам по собі це крок дуже знаменний і цікавий. Грім над німецькою републикою вдарив у друге, й ліві соціялісти, які ще не стратили останнього розуму, сказали собі нарешті:

— Коли ми републиканці, то мусимо раз показати, що вміємо й боронити републику, а не тільки її поборювати! А соціялісти „невинність" — це річ нажива: нині її позбудемося, а завтра знов її здобудемо...

Почувши за собою силу й підпору, німецьке правительство, яке досі все хиталося „між двома душами", в перших днях по смерти Ратенав почало досит твердо натискати на монархістів. Німецька поліція, яка досі щасливо ловила чужих душогубів, але все мала фатальне нещасте з душогубами власними, цим. разом поставила рекорд і швидко напала на сліди парубків, що замордували Ратенав. По всій лінії йде тепер у Німеччині нагінка на монархістів. Закриваються чорносотенні часописи, завішуються монархічні союзи, переводяться численні арештовання серед монархістів, забороняються монархічні сходини тощо.

Так виглядає справа на зовні. Але є ще внутрішній бік справи. Перше всього, монархісти навіть удавати не хотять, що їх лякають усі ці маніфестації, страйки у йрядові заходи. Навіть „для годиться" вони не роблять пісних мін, а навпаки — тримають голову високо й гордо. Через два дні після похорону Ратенав доконано брутальний замах на видатного німецького письменника Гардена, відомого ще з його давнійших завзятих виступів проти Вільгельма й монархії. На провінції в день 4. липня були численні випадки, коли узброєні монархісти стріляли в мирних робітників маніфестантів. Того самого дня монархісти висадили в повітре народний дім у Мангаймі. Нині приходить відомість, що монархісти доконали в місті Ґляйвіц напад на редакцію робітничої ґазети, причім побили редакторів і попсували машини.

Крім цих активних виступів, монархісти виступають ще пасивно, але в спосіб ще більш небезпечний для републики. Баварщина, Баденщина, Віртемберґ і східна Прусія рішучо противляться всім заходам берлінського уряду, скерованим проти монархістів. У державній раді, яка складається з представників поодиноких німецьких держав і князівств, центральний уряд має проти себе дуже сильну опозицію. Виїмкові закони для охорони републики йому пощастило провести лише незначною більшістю голосів. А тут ще раз-у-раз приходять алярмуючі звістки, що в Баварщині проголошено монархію, що Франція підтримує монархічний рух у католицькій полудневій Німеччині, щоб одірвати її від протестантської північної Німеччини й тим розбити німецьку державну єдність, і т. д.

Цілком зрозуміло, що така активна й пасивна опозиція зправа занепокоює уряд і знов засуджує його на безконечні хитання „між двома душами". Вже нині зачуваємо, напр., що думку про запрошенне лівих соціялістів до уряду облишено, а натомісць ведуться переговори з німецькою народною партією, чи не вступила-б вона до уряду. Правительство Вірта, виходить, само не знає, на кого йому краще опертися й куди йому орієнтуватися: на ліво чи на право? Підеш на ліво — мати-меш цілу правицю проти себе; підеш на право — мати-меш цілу лівицю проти себе. А опиратися, як досі, на самім центрі та на демократах і правих соціялістах — то мати-меш проти себе і лівицю, і правицю. І так зле, і так не добре, і так лихо!

А тут ще й грошева кріза наспіла якраз не до річі. Німецька марка стрімголов летить у долину, доляр підскочив за два тижні на яких 200 пунктів, робітництво хвилюється, бо не може вижити на свою платню, мясо й навіть хліб стають предметами люксусу, загальна невдоволеність росте що години. Що може тут зробити правительство? Воно друкує й друкує нові паперові гроші, воно викидає тих папірців усе більше й більше, а користи з того ніякої. Що тепер тому робітникові з того, що він має до 10 тисяч марок на місяць? Він має тільки багато паперу, але купити за той папір можна все менше й менше.

Хто на цім інтересі виходить найкраще — це німецькі большевики-комуністи. Вони лають на чім світ стоїть і правих, і лівих, вони підюжують робітничі маси й кличуть їх до „діл", вони вихваляють порядки в совітській Росії й вес приказують: „от і нам би так"... Поки що німецьке робітництво не дуже прислухається до цих юдиних порад, але хто знає, що буде завтра! Хто знає, чи не стоять за спиною німецьких комуністів не тільки московські „товариші", але й французькі націоналістичні кола, які хотілиб за всяку ціну зруйнувати Німеччину, хоча-б ціною большевизму? Колись Німці зруйнували Росію цим способом: чому-б Французам тепер не зробити такої самої спроби з Німеччиною?

Не маючи особливих підстав симпатизувати сучасній Німеччині — тій Німеччині, що підтримує большевиків і ладна підтримати хоч біса, аби то їй було корисно, — українське суспільство проте не може без почуття тривоги дивитись на те, що нині в Німеччині коїться. У нашім інтересі лежить, щоб якомога більше країн в Европі прийшло до спокійних і нормальних відносин, бо тим більше уваги світ зможе тоді уділити неспокійним і ненормальним відносинам на українських землях. А коли „хорих держав" ставатиме все більше, коли навіть така міцна країна, як Німеччина, опиниться в числі „хорих", то коли-ж черга перед лікарем дійде до нас?

Тому не можемо бажати Німцям, щоб їх приятелі большевики зробили з їх краєм те саме, що зробили вони й Поляки з нашими землями. Та не після наших бажань ділають закони історії, і в дійсности в Німеччині зараз виглядає дуже невесело, а ще менш весело виглядають найблизчі перспективи.

Куди йдеш, Німеччино?...

Берлін, 7. липня. **Радянин.**

НЕ ВІЛЬНО ШАНУВАТИ В ГАЛИЧИНІ НАРОДНИХ ГЕРОЇВ.

В Белзі в Галичині, находиться могила з 22 українських стрільців, що впали в боях під Белзом в 1919 р. Могила та доси не була огороджена, ані не було на ній хреста. Для упорядкування могили та поставлення хреста завязався комітет з місцевих міщан і приступив до роботи. Та коли зїхались фіри, щоби підсипати могилу, місцева державна поліція заборонила сипати могилу і фіри розігнала. Також командант постерунку Кватерняк заборонив упорядкувати могилу, так що могила вже огороджена, але не є упорядкована і не можна закопати хреста.

Комітет повідомив сокальське староство, що постановив відсвяткувати свято за поляглих і посвятити хрест на могилі. Свято мало відбутись з таким порядком:

О 10. год. рано мала вийти процесія з церкв ина могилу, там відслужиться полева Служба з проповідю, посвятиться могилу і відправиться панахиду, відтак процесія верне назад до церкви.

На це повідомлення комітет дістав таку відповідь:

Ч. 201/пр.

Сокаль, 8. червня 1922. До Преподобоного отця Володимира Ринявця в Белзі.

На просьбу з дня 19. мая б. р., підписану через Преподобного Отця Пароха яко предсідателя Комітету Українського в Белзі завідомляю, що проти відбуття Служби Божої в церкві за поляглих не підношу жадного спротиву, одинаковож не зізваляю на урядженне Сл. Божої полевої на гробі поляглих, а також процесії і якихнебудь промов публичних і виступів демонстраційних. Зауважаю, що в разі перекрочення нинійшого заказу, винних потягну до судової відвічальности карної. Від тої резолюції вільно внести рекурс до Воевідства через тутейше Староство в протягу трех днів, числячи від дня слідуючого по дні доручення. — Староста: Русоцкий мп.

ЗАВДАННЯ ЖІНОЦТВА ПІД ТЕПЕРІШНЮ ХВИЛЮ.

Кожда з нас жінок, яка дивиться отвертими очима на світ, скаже, що тяжкі й грізні часи переживає наш народ в національнім, культурнім і економічнім життю. Населенне найбогатшої країни, яка до недавна могла пів світа виживити, стоїть над страшною пропастю загибели. Країна ця колись багата й весела перетворилася в кладовище повне мук і горя, страждань і нужди — скрізь у могильній гробовій тишині панує цар-голод і царівна-пошесть.

Не пора нам сьогодня доходити й допитувати о причини цього лихоліття, якого не знає дотеперішня історія, а пора нам усім, котрі відчуваємо кровний звязок із українським народом, негайно поспішити до спільної праці, щоб сповнити національний і людяний обовязок дати допомогу голодуючому населенню України.

Українське жіноцтво на еміґрації стояло дотепер осторонь всякої громадської, суспільної й політичної акції — й ось у тім велике лихо. Инші держави хоч малі завдячують свою відпорність зглядом ворожої інвазії свойому патріотичному й під кождим зглядом вишколеному жіноцтву. А в нас? Нема в нас ще самостійної держави, ані не творимо навіть національної цілости, а серед українського жіноцтва нема — це з жалем належить ствердити — ніякої ініціятиви в напрямі самооборони, самопомочі, жіноцтво наше не віддається суспільній, громадянській праці — не бере ніякої активної участи на взір вже не то німецького, але хочби польського жіноцтва, а прецінь у нас це о много конечнійше.

Коли не хочемо добровільно зникнути з лиця землі, коли надіємося від будучности чогось кращого, коли віримо в скорий прихід гарної долі нашого народу, то візьмемося сейчас до реальної муравлиної праці. Жіноцтво наше не може на далі остати байдуже, глухе на стогін конаючих жінок і матерей, не вільно нам, махнувши рукою, перейти мимо голих, ненагодованих і невинних українських дітей. Таж ми не чужі, а свої, кров від крови, кісты від кости, ми одна велика сімя, якої не ділять сьогодня ні межі ні граничні стовпи. Свідомі цього скажім собі усі, що наша національна ідея не дасть загинути нашому конаючому народові.

Акція допомогова мусить іти скоро, але з розвагою і пляново, (як каже пословиця: „спіши поволи") щоб дійсно зньої була бажана користь, у противному разі осоромилиби ми себе на віки своєю клясичною нездатністю до реальної праці. Позісталий за домашними турботами час і запас сили належить нам із національною гідністю і пожертвованнем присвятити для загальної гуманітарної справи.

Нам повинно бути відомо, що діється у ворожих нам таборах, ворожі сили роблять на нас з усіх сторін смертоносні наступи, а ми замість зорґанізувати спільно хоч сякий-такий опір — бодай на доказ цього, що животіємо — не то що відтягаємось, або не маємо відваги взятися до суспільної праці, але навіть кидаємо колоди під ноги тим, що хотілиби радо, щиро й совісно сповнити свій національний обовязок.

Тому то всі женщини, без огляду на їхні політичні й релігійні переконання й без огляду на їхню приналежність до будьякої з політичних партій, повинні без ніякого упередження братися до щирої народньої праці. Народня праця має бути, як каже наш ґеній Шевченко, „НЕ ДЛЯ ЛЮДЕЙ І НЕ ДЛЯ СЛАВИ" а ради самої себе.

Кінчу в твердім переконанню, що все жіноцтво української громади в Нюарку, яке вміє й може присвятитися народній гуманітарній праці, візьметься до роботи, бо далі так як було — вже ніяк не може бути, мусимо й ми під сьогоднішню пору стати Самаританками, щоб рятувати загибаючих у нашій Вітчині, а тим самим рятувати й самих себе.

Праця важка й муравлина, але лиш цею дорогою зможе наше жіноцтво причинитися до двигнення з економічного занепаду голодуючі маси українського народу, двигнути наш національний престіж, покласти тривкі основи до самостійности українського народу як першої, й останньої цілі всіх змагань.

Мушу тут ще надмінити, що всі одиниці проти яких поширене між українським загалом якесь хочби й найменше, або цілком безосновне й неоправдане будьто недовіре, будьто підозрінне що до чести й моралі, не повинні вибивятися при народній гуманітарній сьогоднішній роботі на чільне місце, їхня участь у тій акції може припинити й зменшити корисну й хосенну працю щирих і совісних одиниць, або що ґірше можуть вони допомогову акцію використати до своїх особистих і політичних цілей, а ми цього зовсім собі не бажаємо.

До діл! До діл українське жіноцтво!

Нюарк, дня 20. липня, 1922. **Йосифа Білоруська.**

СПИС ПООДИНОКИХ ОСІБ ЯКІ ЗЛОЖИЛИ НА ПОЗИЧКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ.

Послідний спис.
Подаємо в такім порядку як приходять жертви.

Ч. 1840

(Продовження).

155) Виппел Берекс, Арізона, Кравчук Михаїл 5
156) Ґренвич, Конн., Кушнір Григорий 5
157) Вотервліт, Н. Й., переслав о. О. Ковальський 45
Зложили:
Бакун Николай 20
Суптельна Юлія 5
Стяк Антін 5
Мадараш Василь 5
Рудійчук Олекса 5
Демчишак Дмитро 5
158) Вілтон, Н. Дак., Н. 25
159) Бриджпорт, Па., Раймонд Григорий 10
160) Арнолд, Па., переслав п. Гр. Волошинович 35
Зложили:
Головчак Михаїл 5
Волошинович Петро 5
Лобур Микола 5
Кузьмиха Василь 5
Біндас Евстахій 5
Филипів Теодор 5
Драбич Дмитро 5
161) Росфорд, О., Укр. гр.-кат. церков св. Арх. Михаїла, переслав п. Л. Бобак 25
162) Філаделфія, Па., Паславський Іван, переслав п. Т. Грицей, секретар зборів українських бизнесменів 50
163) Френкфорд, Філаделфія, Па., переслав п. М. Стоколоса 10
Зложили:
Лопацький Михайло 5
Лопацька Катерина 5
164) Волнотпорт, Па., Укр. гр.-кат. церков св. Володимира в Палмертон, Па. переслав о. Бернацький 10
165) Ковтсвіл, Па., переслав Хавлюк Стефан 5
616) Геркімер, Н. Й., Станимір Павло, переслав о. С. Склепкович 100
X 167) Трой, Н. Й., переслав п. А. Біндер 220
Зложили:
о. Йосиф Ялечко 50
Біндер Андрій 5
Бучак Михайло 10
Філь Катерина 10
Ференц Зофія 10
Базар Никола 10
Назаревич Іван 10
Заяць Олекса 5
Барник Катерина 5
Місінович Максим 5
Данила Іван 5
Пашкевич Онуфрій 5
Пицик Петро 5
Мудрий Дмитро 5
Ткач Іван 5
I. I. 5
Тихоня Николай 5
Дзиндзиристий Панько 5
Бачинський Іван 5
Осташ Онуфрій 5
Дзиндзиристий Гр. 5
Барна Дмитро 5
Хромяк Йосиф 5
Риганич Петро 5
Бачинський Андрій 5
Студницький Іван 5
Осташ Михайло 5
Гарбовський Андрій 5
Бойко Павл о. 5
Берник Йосиф 5
168) Клівленд, О., переслав о. Ф. Тарнавський 75
Зложили:
Товариство Сокіл 25
Гуль Михайло 10
Надей Василь 20
Потихач Михайло 5
Лазука Михайло 15
169) Бетел Крік, Миш., Лука Дзьоба 10
170) Клівленд, О., Яючник Петро 40
71) Вілінг, В. Ва., переслав п. І. Чмиріл 10
Зложили:
Чмиріл Анастазія 5
Совяк Андрій 5
172) Палмертон, Па., переслав п. М. Куба 30
Зложили:
Деркаш Андрій 5
Батько Стефан 5
Зеліско Матвій 5
Паращинець Ілько 5
Коцан Іван 5
Дрофич Григорій 5
173) Елмайра, Н. Й., переслав п. Гр. Левуш 115
Зложили:
Бр. св. Арх. Михаїла, від. 51 Провидіння 50
Укр. гр.-кат. церков св. о. Николая 30
Сеньків Стах 5
Королишин Григорий 5
Черкіс Іван 5
Чорий Захарий 5
Білозор Павло 5
Пасельський Волод. 10
174) Йонкерс, Н. Й., переслав о. В. Сполітакевич 30
Зложили:
Ковалів Іван 10
Ґаран Петро 5
Негребецька Марія 5
Каблак Михайло 10
175) Нюарк, Н. Дж., переслав п. Т. Каськів 65
Зложили:
Співак Михайло 5
Ґвязда Іван 5
Кузьма Василь 5
Сестр Апост. Молитви 50
176) Філаделфія, Па., переслав п. Н. Ю. Сеник 30
Зложили:
Биндзяк Василь 10
Савюк Никола П. 10
Чайка Іван 5
Комуницький Гр. 5
177) Ембридж, Па., переслав п. М. Фук, зложив Кость Мих. 5
178) Спринґфілд, Ілл., Митар Григорий 5
179) Вілксбері, Па., Нюмий Николай 25
180) Сиракюз, Н. Й., переслав п. Теодор Ковальчик 20
Зложили:
Рой Луць 5
Мельник Гаврило 5
Деміяник Максим 5
Деміяник Григорий 5
181) Менвил, Р. Ай., переслав п. Стефан Лапчинський 100
Зложили:
Парохія св. Арх. Михаїла 25
Українська Школа 25
Маланчук Іван 10
Клевон Михаїл 10
Пелех Матвій 10
Клик Петро 10
Ходоровський Йосиф 5
Задорожний Іван 5
182) Джерзи Сіті, Н. Дж., переслав п. А. Жубрид 15
Зложили:
Жубрид Антін 5
Гайовий Роман 10
183) Ню Йорк, Н. Й., Назар Клапач 5
184) Мікіс Ракс, Па., переслав о. А. Пик 80
Зложили:
Гр.-кат. церков. Пр. Д. Марії 35
о. Александер Пик 10
Гальчак Андрій 10
Кіналь Іван 10
Хаць Василь 5
Старощак Михаїл 5
Процак Михаїл 5
185) Клівленд, О. Мухаїр Никола 50
185А) Блумфілд, Н. Дж., В. Кузів 10
186) Майнерзвил, Па., Н. Н. 15
187) Кенонсбурґ, Па., переслав п. Петро Чопак 25
Зложили:
Лазор Гриць 10
Сигіняк Михаїл 5
Перчик Дмитро 5
Дрочак Іван 5
188) Рачестер, Н. Г., Вас. Сасс 10
189) Тейлор, Па., Бр. св. о. Николая, від. 193 У. Н. Союза, переслав п. М. Маліновський 25
190) Бофало, Н. Й., о. Мих. Продан 5
191) Істон, Па., Шурин Мик. 5
192) Едісон, Конн., Диминчук Іван, переслав п. Л. Сидорик 10
193) Питсфілд, Масс., Ґричак Іван 5
194) Портленд, Ме., Олещук Йосиф 10
195) Дженет, Па., переслав о. І. Палій 135
Зложили:
о. Іван Палій 25
Укр. Бр. У. Союза, від. 41 25
Тов. Т. Шевченка, від. 93 Нар. Помочи 20
Глива Теодор 20
Ятчишин Нестор 15
Єенчишин Олекса 10
Український Клюб 10
Терпко Дмитро 10
196) Симзбурі, Конн., Шаваровський Прокіп 10
197) Детройт, Миш., переслав о. В. Довгович 80
Зложили:
Укр. гр.-кат. церков св. Івана Хрестителя 25
Наконечний Теодор 10
Сестр. Пр. Серця Христ. 10
Грошко Антін 5
Ворончак Марія 5
Дзядик Іван 5
Міхновський Теодор 10
Н. Н. 10
198) Нюарк, Н. Дж., Саміла Дмитро 10
199) Монтвіл, Конн., П. Понятишин 5
200) Нортгемптон, Па., Андрусишин Василь, переслав о. Кушнір 5
201) С. Плейнфілд, Н. Дж., Базарницький Луць 10
202) Смтівил, Па., о. Осип Боднар 10
203) Джерзи Сіті, Н. Дж., Шимун Стефан 5
204) Ню Кесел, Па., Ковальчук Іван 5
205) Балтимор, Мд., переслав о. В. Маньоский 100
Зложили:
Церков св. Ап. Петра і Павла в Куртос Бей 20
Церков. св. Арх. Михаїла 15
Букаш Іван 5
Малінський Іван 5
Корчинський Андрій 5
Йосиф Василь 50
206) Джерзи Сіті, Н. Дж., Мандат Петро 25
207) Нюарк, Н. Дж., переслав Александер Бучак 5
208) Пасейк, Н. Дж., переслав п. В. Мельничук 45
Зложили:
Мельничук Василь 10
Джуранюк Іван 10
Ткачук Андрій 10
Петрина Василь 5
Куйбіда Олекса 5
Кузбик Петро 5
209) Питсфілд, Масс., переслав п. Н. Кован 25
Зложили:
Укр. гр.-кат. церков св. Івана Хрестителя 20
Косован Николай 5
210) Ст. Луис, Мо., переслав о. М. Данилович 20
Зложили:
Рокіцький Стах 5
Кушляк Теодор 5
Стефанів Йосиф 5
Добромільський Мих. 5
211) Нюарк, Н. Дж., переслав п. Т. Каськів 65
Зложили:
Бакоменко Семен 10
Тов. Запорожська Січ 10
Сегин Гелена 10
Мотуз Максим 5
Біленький Григорий 5
Матлак Ілько 5
Павлюсь Михайло 5
Писаренко Павло 5
Зачковський Михайло 5
Павлюсь Йосиф 5
212) Філадельфія, Па., через Н. Н. 25
Зложили:
Барановський Михайло 10
Ваврик Іван 5
Свинко Онуфрій 10
213) Філадельфія, Па., через п. Т. Грицея, секретара зборів українських бизнесменів 130
Зложили:
Вишиванюк Михаїл 25
Онищук Омелян 25
Левицький Никола 10
Лесюк Григорий 5
Савчинський Прокіп 5
Толочко Стефан 5
Пелех Мартин 50
214) Фичвіл, Конн., П. Дюк 5
215) Ню Йорк Сіті, Андрій Сай 10
216) Ню Йорк Сіті, Городецький Стефан 10
217) Керо, Миш., Карпович Роман 5
218) Алентавн, Па., переслав п. Г. Біленький 10
Зложили:
Мороз Дмитро 5
Попик Олекса 5
219) Елизабет, Н. Дж., переслав п. В. Левчик 45

(Дальше буде).

РУСЬКЕ СТУДЕНТСТВО НА ПІДКАРПАТТЮ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Сіра й бідна теперішність країни, званої Підкарпатською Руссю. Варто застановитися, яка чекає її майбутність, які є симптоми, що ця будучність буде краща. Не буду займатися далекою майбутностею, бо вона — як казали колись — в руках богів; хочу представити читачам цих молодих будучих підкарпацько-руських діячів, які надавати-муть напрям життю Підкарпацької Руси, мають творити історію. Займуся теперішним руським студентством.

Їх тепер у Празі з Підкарпацької Руси коло 70. І ще невеличке число мусіло розбитися на дві части. Утворили орґанізацію русофільську „Возрожденіе" та народницьку так сказатиб українофільську „Союз соціяльной помочи Подкарпатских Русинов студентов в Празѣ". „Возрожденіе" має 24 студентів — уроженців Підкарп. Руси, „Союз" 29.

Не буду займатися „Возрожденіем", бо воно нам не цікаве вже тим, що є русофільського напрямку, отже не пішло дальше своїх предків, до того провід є в руках людей, які не мають до Підкарп. Руси ніякого відношення. Займемося точнійше „Союзом". На його чолі стоїть тепер як голова студент вищої торговельної школи Адальберт Балаж, як секретар медик Юлій Бокай. Давнійше був секретарем Антін Бращайко, брат братів Бращайків із Ужгороду, секретарем Когут. Студенти одержують майже всі державну субвенцію та живуть в інтернатах.

Все духове облича студентства можна пізнати найкраще із розісланого свого часу меморіялу чеським діячам і редакціям для спаралїжування меморіялу „Воздрожденія". „Союз" повитав перенесення Українського Вольного Университету з Відня до Праги, підчас коли „Возрожденіе" заложило протест. Дальше опрокинув „Союз" у меморіялі, що мовою руських письменників була мова російська, бо це були лиш виїмки. Протестує проти заводження російської мови: „Наші карпаторуські селяне великорусской мови не розуміють і його штучне заводження до шкіл й урядів противиться як засаді самоозначення народа, так і постанові мирового договору, який постановлює як офіціяльну мову П. Руси мову руську, а не московську, як і всім доказам практичности. Руський селянин сьогодня скорше договориться з Чехом або Словаком як із Москалем. Лиш ті селяне, котрі були в полоні в Росії, навчилися там на стільки, що московську мову знають і говорять, і цих виїмків уживають декотрі політичні партії до висилання депутацій до Праги з просьбою о заведення мови московської... Дозволимо собі звернути увагу на таку обставину, що чужі московські аґітатори є в нас примушені вживати на зборах мови руської, щоби їх народ розумів". Не відкидають російської культури, але можуть користати з неї — як і Чехи — в перекладах. „Як кождий Чех цінить Достоєвського, Пушкіна, Толстоя і т. д., а при цьому любить свого Їрашка, Гавлічка, Масарика й т. д., так і ми Підкарпатські Русини, що ще не стратили контакту з селянським населенням — цінимо Достоєвського й инших русских велитнів, але як своє власне любимо й цінимо Шевченка, Івана Франка, Духновича, Лучкая й ин." З болем констатує дальше, що в середніх школах, головно в Мукачеві й Ужгороді робляться спроби русифікації руських дітей та що тим заводиться в школах безпотрібно язикові спори.

Значить студентство різко зазначило свою приналежність до українського народу, спільність великої та старої культури.

Та як інакше представляється те духове облича з другого публичного виступу студентства, — з місячника „Подкарпатській Студентъ". Дотепер вийшло його 2 числа в форматі малої 8-ки по 8 сторін. В першім числі заявляє управа „Союза" офіціяльно, що його ціллю є: згуртувати студентів в одну ґрупу без огляду на їх політичні й особисті переконання. „Ради невтрального становища — кажеться дальше дословно — до конечного рішенія приняли ми за офіціяльний язик в урядових сообщеніях спередвоенний, подкарпатско-руській язик, с граматикою тихже письменников. Единственная ціль наша есть: подпорованіе бідних студентов, студующих на пражских високих школах". — Значить поступу під зглядом мови й правопису немає жадного.

З зазиву до учеників середніх шкіл повідомляти про орґанізації й діяльність виходить, що „Союз" стремить до утворення центральної шкільної орґанізації. Дотеперішня діяльність „Союза" оберталася коло матеріяльних справ — як виходить із 1-го числа студента. З моральної помочі виказує „Союз" придбанне бібліотеки з 45 книжок (!).

Перше число крім слабенького оповідання „Плінник" має ще статейку „Мудра політика", в котрій автор каже жидкови Шварцови кпити собі здорово з руської інтеліґенції та з теперішнього язикового та правописного хаосу. Інколи гадки того Іцка добрі, але чому це мав бути жид?

Друге число „Подкарпатского Студента" також не представляється краще. В передовиці „Наша повинность" кажеться: „Плоди культури, котори научаеме в університетах, в ґімназіях і инших школах, розсівайме, понесім світло нашим отцам, братям, котори так смутно живуть под ярмом горівки, худобности (бідноти) в своїх кучах с соломяной стріхою массами сплять на глиняном фундаменті в товаристві домашнаго скота, без свіжого воздуха в очигризящом димі.

„Не марнім свої часи, то використуйме кажду мінуту на продуктивну роботу в вакаціях і других часах і чим приліжнійша (пильнійша) будет наша робота, тим світлійший успіх будет хвалити наші труди". — Але як конкретно мається ту роботу вести, ніхто не каже й патетична стаття виглядає на деклямацію. Бо і студенти не винесли з ґімназії і тепер ще не знають, як вести культурну працю між населенням.

В статті „Необходими задачі" домагаються забезпечення субвенцій для студентів та місць для них в інтернатах і колеґіях, бо лиш так „буде обезпечений національний характер Підкарпацької Руси".

Але з другого числа довідуємося, що „Союз" задумує скликати на вересень до Ужгороду всестудентський подкарпацький конґрес, якого ціллю є розглянення актуальних питанів студентського життя, виміна думок про найважнійші питання, взаїмне пізнання і орґанізація в оден союз. Конґрес має бути скликаний на надпартійнім прінціпі. Право участи мають всі студенти і професори. На програму малиб зложитися: 1) Реферати делеґатів про поодинокі студ. орґанізації, 2) предложення статутів центрц орґанізації, 3) університет в Ужгороді, 4) студентські інтернати, 5) вольні внесення. — Союз просить професорів зорґанізувати студентство. Але щоби учителі не лякалися, то вони зараз на початку заявляють:

„Почтенни же професори не подозрівайте в нашой орґанізації якунебудь революційность. Ми змагаемеся (стараемося) здійснити наші ідеали: при помочи сумісной роботи". На доповнення змісту другого числа треба згадати і про оповідання „Суд в Собачові". В глухім карпацькім селі вбиває коваль нехотячи чоловіка. Одинокий грамотний в селі має бути суддею. Він жадав смерти коваля, але громада не хотіла; він казав, щоби убити шевця, бо шевців богато в селі. Кінчиться тим, що вбивають одинокого письменного.

Порівнаймо тепер цего „Студента" з „Молодою Україною" з 1901. р. чи „Життям" з 1912. р. чи теперішним „Українським Студентом". Нераз в далеко тяжчих матеріяльних умовах держало українське студентство високо прапор ідеалу, до якого йшло з молодечим запалом революційними шляхами. А як під цим оглядом представляється „Подкарпатскій Студент"? Лиш — не дай Господи — жадної революційности! А найважнійша річ для кождого студента це — стипендія й інтернат!

Ще сумнійше представляється стан студентства, колиб приглянутися його поділові на факультети. Є їх в „Союзі" 29, з того: медиків 11, вища торговельна школа 5, техніків 4, правників 4, лісова інжінерія 4, фільософів 1 (!). Не має тепер на Підкарпацькій Руси в ґімназії ні одного місцевого дипльомованого професора, а де цей новий кадр учительства? Тепер всякі кацапи та Москалі завели в ґімназіях язикові орґії з московською мовою й немає надії, що це колись зміниться, бо місцевого ґімназіяльного вчительства так скоро не буде.

Правда, що народ тут ще за мадярських часів привик, що всякі школи мається йому давати даром, до того він бідний — і тим пояснити собі мале число студентства. Але брак якихсь вищих ідеалів у того невеличкого числа студенства, неорієнтовання в нових обставинах вражає дуже прикро.

Може бути, що майбутній конґрес розворушить трохи буденщину підкарпацького студентства. Хоч коли він буде при співучасти професорів, не має чого кращого сподіватися від його, як завзятих спорів над язиковим питанням.

Орган „Підкарпацький Студент" на разі перестає виходити, бо друк подорожів о 100% в Празі.

Коли і чи зійдеться конґрес та як представляється праця студентства на вакаціях, старатись буду написати иншим разом.

МУХИ.

Жили мухи — молодухи,
Жили на майдані,
Що дня бавились, співали,
Мов великі пані.

До сусідок залітали
На кутю, хрестини...
Та й до себе закликали
На гучні гостини.

Отак мухи — молодухи
Жили на майдані,
А зимою... з голодухи
Повмирали пані.

В. Островський.

Михайло Коцюбинський.

НА ВИНОГРАДНИКУ.

(Докінчення).

Зараз від дороги, загороджений очеретяним тином, починався Замфірів виноградник. Розкішні кріслаті кущі з буйною лозою, обліплені лапатим листом, вкривши підгірре, спинались на гору, звисали гірляндами над жовтим проваллєм, що мов глибока зморщка на чолі, перетинало поле. Тоненкі, штучно виплетені з очерту тини відділяли Замфірів виноградник від сусідних, а буйна лоза, немов на перекір усім межам, перелазила через тини, спіталась вусиками з сусідними лозами, по братерськи єдналась у зеленому морі виноградників. Здавалос, якась могутня зелена хвиля залляла підгірре, пялась до гори до жовтих шпилів, що дивились зі своєї високости далеко за Прут, на плавні, на озера, на гирла, у далекий простір, повитий сивою імлою...

Зелене море листя грало долі сіми сутінями барв, від чорно-зеленої до жовто-зеленастої; а з гори вторувала тій мельодії барв безвладна гармонія мідяних звоників отари та тужлива чабаньска сопілка...

Замфір дуже любив свій виноградник. Отся десятина землі, густо засаджена розкішними кущами, відділена від гори столітними олоскими оріхами, делікатними жарделями та сіролистими айвами, дісталась йому ще від батька. То була дідизна, прадідизна може. З виноградником цим звязано так багато споминів. Ще дитиною бігав він там, з утіхою смакуючи солодкий виноград, зазираючи під кождий кущ, у кождий закуток. Все тут знайоме, все своє. Там під оріхами сходився він у свято з стрункою, чорноокою Маріорою, ще дівчиною тоді — там посадив на щастє якийсь особливий ґатунок винограду — от, як розрісся тепер розкішно! — а тут, хозяїном вже завів молодник.

Замфір присідає під кущем, обережно, з любостию розгортає листя — то делікатне, ясно-зелене, покрите знизу білим пушком, то темне, блискуче, наче поливяне. Там під листем цілі скарби, цілі купи розкішних китяг так і обліпили кущ, так і вгинають лозу під непомірною вагою. Е, зародив Господь, радісно беться Замфірове серце.

— Татика! татика! а йдіть сюди! — кличе старший хлопчик. Скільки тут „побми" (винограду) — страх!...

— Сюди, сюди, татика! — кричить з другого боку дівчинка, — в мене більше, навіть листя не видко!...

Замфір сияє. Не зазирати муть діти за чужі тини, у чужі руки. Буде своя „помба", буде й вино. Тут саме вгідде для винограду, звідси бере він таке вино як спірт. О, всі знають, яке вино у Замфіра Нерона, тим то він і не возить його на торг... самі купці приїздять з готовими грішми, аби йно було що продавати. А доведеться продати більшу частину... Ну, та звісно, на те й ходиться біля винограду, на те й працюється, щоб мати користь... Дасть Бог, буде продати, буде й для себе, Вже-ж Молдуван не лишиться без вина: змалечку звик.

Замфір ходить поміж кущами, де тичку очеретяну поправить, де лист зайвий оскрубе, де лозину підвяже. Правда, сегодня неділя, не слід би робити, ну, та коло винограду не гріх, бо то хліб святий, та дар Божий... О, тут гущина, яка сонце не пускає, треба трохи пообщипувати листя... А тут лозина зайва, тільки соки марно тягне з бідного куща. Стяти її... Отак... А ось грона похилили гилячку, на землі лежать бідні, треба підняти, бо то шкода, бо то праця людська.

Ох, праця! Скілько то праці та клопоту взяв отсей клаптик землі! Ще батьки, а може діди лишили тут свою силу — бач, які здорові та розкішні кущі виплекали! А він сам — хиба він мало поклав тут здоровля?

І згадується Замфірові, як він в осени мусить зібрати тички, підчистити лозу, закопати її в землю. Високо злітає здоровезна сапа, а на місці кущів виростають могилки. Спить зимою виноградна лоза, вкрившись могилками, а на весну треба визволити її, на світ вивести зпід землі, обчистити, на тички підняти... А почнуть кущі буряном заростати — знов сапа в роботі, знов мозолі на руках. І то не раз, не двічи... Виноград любить, щоб коло нього ходити І ходиться коло нього, як коло рідної дитини, і годиться йому, за теж і звикається до нього як до близької істоти, з життєм котрої звязане власне житя, хліб, достаток... І такою дорогою стає тобі отся гнучка рослинка, що вміє віддячити за важку працю, за тверді мозолі...

А пора збирання винограду? — пригадує Замфір. Ну, це вже легка, празникова робота. Ціла родина бере уділ у тій праці. Любо тоді глянути на стиглу, прозору ягоду, що ледви стримує солодкий сок у тонкій скірці. Дорослі з піснями стинають стиглі китяги в коновки та носять до бочки, а весела, замурзана солодким соком дітвори, нишпорить попід кущами, вишукує непомічені грона. Рікою ллеться солодкий „муст", починає грати — і тоді ціле село, від малих дітий, до столітних дідів — на підпитку...

От коли-б Бог допоміг зібрати виноград та продати вино. Треба-б взяти у пана яку „фальчу" землі, бо без поля теж погано у господарстві. Що то Маріора скаже на цю думку. А де вона? — скинув очима Замфір по винограднику.

Маріора стояла поміж кущами, мов у зелених рамцях, підперши рукою голову з замисленим обличчем.

— Маріора, а ти чого там зажурилася? Бачиш, Господь послав нам дорід. Такого дороду я не помічав у наших сусід.

— Хвалити Бога! — зітхнула молодиця.

* * *

Ясність веселого червцевого дня широке зелене море, хвилею листу вкривше скарби дороду, безжурне щебетання дітвори, що з галасом, обмаєна виноградними гилячками, бігла до батька — скріпили Замфірові його веселий настрій, його рожеві надії.

Сонце вже повернуло на вечірний прут. Маріора загадала збіратись до дому. Хлопці метнулись до коний, і незабаром віз стояв запряжений, готовий вирушити в дорогу. Горячі коні помахували обтиканими винограду листом головами, а дівчинка у вінку з гиллячки винограду тягла за собою на віз кілька стятих батьком довгих лозин з делікатним лапатим листом та позакручуваними тоненькими вусиками.

Нарешті коні рушили, каруца покотилася берегом Прута і довго ще видко було щасливі обличчя дітвори та довгі зелені лози, що позвисавши з каруци аж до землі, колихалися від швидкого руху, немов прощаючись зі своїми подругами на винограднику...

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОГРАФІЙ ЧЛЕНІВ ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1923.

Календар У. Н. Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошенне до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20.000 примірників. Ціла сторона 47 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00; місце на послідній стороні окладинки $50. Хто хотівби в своїм оголошеню помістити також і фотографію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотографії то значить, що його оголошенне буде о стільки дорозше коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотографії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15. серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безусловно не будуть друкуватися.

Фотографії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі, театральні і т. п., котрі хотілиб аби їх фотографії були поміщені в календари на 1923 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 15. серпня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотографією чек або моні-ордер виписаний на імя „Свободи", на суму $8.00. Сі гроші ужиється на покриттє коштів виготовлення з фотографії друкасрької кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотографії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

"SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

ШИКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. Юрія, від. 379 У. Н. Союза повідомляє, що піврічний мітинг відбудеться о 7.30 годині вечером в середу, дня 26. липня в гали церковній під ч. 1950 Вест Іві стріт. На порядку нарад є важні справи товариства до полагодження і справозданне контрольорів за пів рік. Неявившийся член заплатить кару 50 ц., а урядник 1 дол. — М. Семків, секр.

ГЕЙЗЕЛТОН, ПА. Братство св. Арх. Михаїла, від 85 У. Н. Союза, повідомляє місцевих і позамісцевих членів, що на будуче, кождий, хто не вирівнає своїх належитостий, буде суспендований. Щоби запобігти тому, аби наш відділ далі не спізнявся кождого місяця з розметом до послідного дня, пригадується членам, що місячні мітинги відбуваються в першу неділю по 15-тім. Там мусить зложити свою вкладку кождий місцевий член, а позамісцеві члени повинні присилати один день перед зборами на адресу секретаря: O. Kostiuk, 918 N. Locust St., Hazleton, Pa. Пригадується, що по мітингу місячних вкладок більше збиратися не буде, бо таким поступованием спричиняємо і місцевим урядникам і Головному Урядови У. Н. Союза роботу, бо не можна замикати на час місячних рахунків. — О. Костюк, секр.

В. Корольов.

ЯК ТІЛО ТРАВИТЬ ЇДУ.

Страва, так само як і повітря, потрібна для життя людини. Приймається вона через рот, розтирається зубами, посувається далі язиком, змочується слиною і проходе стравним горлом (пелькою, пролигом, стравоходом) в шлунок (жолудок), а з нього йде по кишках. Тут вона стравлюється тими соками, що випускають з себе: шлунок, підшлункова залоза, печінка та кишки. Всі сі частини тіла, як: рот, зуби, шлунок та инші, звичайно звуться стравними органами, а той шлях, що по ньому йде їжа, зветься шлунково-кишковим або стравним шляхом (трактом, проводом).

Щоб зрозуміти, як відбувається стравлювання їжі, треба хоча-б в загальних рисах знати, як саме збудовано стравні органи. Всі вони, як і взагалі всі внутрішні органи (як иноді кажуть — „тельбухи"), з середини вкриті тонісенькою слизькою плівкою, слизницею. Як шкура обгортає й покриває все тіло людини зверху, так і слизниця вкриває все тіло з середини. Всі тельбухи, легкі, горлянка, нирки, мочевий піхур то що, — все се з середини вкрито слизницею. На губах, на повіках вона просто переходе в шкуру. Отже від шкури слизниця одріжняється тим, що вона не буває такою суховатою, як шкура, а навпаки — завсігди вохка. Її вохкість залежить від того, що поміж тих кліток, що з них складається слизниця, заложено безліч манісеньких залозок і вони випускають з себе слизоту, як от на шкурі потові та сальні залозки випускають піт та сало. Деякі частини слизниці випускають багато слизоти (напр. з носа), деякі випускають небагато, аби плівка була завше тільки вохкою.

У ротіж та біля нього (під щелепами та біля ух лежать ще инші залозки — слинні, що випускають з себе слину. Збудовано слинні залозки так само, як і слизьові — з особливих кліточок.

Вроті кожної дорослої людини поміщаються по 32 кісточки, що звуться зубами. Зуби розріжняються на різці (по 4 в кожних щелепах спереду), икли, що лежать за різцями (по 2 в кожних щелепах) й кутні (по 10 в кожній щелепі, по 5 з кожного боку). Кутні зуби мають по 2—3 глибоких коріня, що видить в щелепах. Ті кутні зуби, що ззаду, — звуться „зубами мудрости", от-же не через те, що хто їх має, той і розумний, а через те, що вони виростають аж після 20 років, тоб то, коли людина не повинна вже бути дурною. Всіж инші зуби виростають до трьох років і через який час випадають („молошні зуби"), а натомість вже виростають (біля 7 років) сталі (постійні).

Язик складається з мязів так, що мязові волокнини йдуть у всі боки, а через те язик може повертатись на всі боки. Зверху його обтягнено плівкою—слизницею, що має кострубатий вигляд: начеб вся утикана масенькими пупирчиками та горбочками, як шкура на молодому огіркові. В язикові проходе вила кровяних жил, так що коли людині перерізати язика, то вона дуже лехко може зійти кровю.

Місце, що глибше за язиком, звичайно зветься глоткою; зверху вона переходе в носові дірки, а знизу — в стравохід. Стравохід (пролиг) — то така кишечка, складена з мязів, що, починаючи од глотки, йде поза дихательним горлом вглиб між легенями, крізь перепону (діафрагму) аж у шлунок.

Шлунок (кендюх), лежить в череві за діафрагмою, більш з лівого боку тіла. Уявляє він з себе довгу мязову торбинку, („рукавець") що звисає вниз. З середини стінки цієї торбинки вкрито слизницею. Слизниця має багато невеличких залозок, що випускають з себе так званий шлунковий сік. Під слизницею глибше лежать мязи, що мов кільцями оточують шлунок і допомагають йому робити рухи і пересовувати з нього страву в кишки.

Перша кишка, що відходить просто од шлунку, зветься дванадцятипалою, бо вона довжиною така, як дванадцять зложених побіч пальців. Ця кишка потім переходе в тонкі кишки, а ці переходять в товсті, що поділяються на: сліпу з її тонісеньким пагінцем, ободову та пряму чи кутню і кінчаються заднім проходом. Всіх кишок у людини, коли їх розягти од краю до краю, до чотирьох сажнів (приблизно у 5—6 разів більше за зріст людини). Всі вони одним краєм приростають до плівки, що зветься брижами. Брижі — то зморшки тієї плівки (черевної), що вистилає все черево з середини. Збудовано кишки на той самий зразок, що й шлунок. З середини вони обгорнуті слизницею, а під нею лежать кільчасті мязи, що просовують страву з з шлунка до заднього проходу. Так само і в цій слизниці лежить багато ріжних маленьких залозок, які випускають з себе кишковий сік. Крім залоз з середини кишки ще мають невеличкі горбочки, що звуться „ворсинками" (барвинками, ниточками) і істнують для того, щоб втягувати (всмоктувати) в себе поживні частини страви.

В череві лежать ще дві великих залози, що теж допомагають стравлюванню харчу, це — підшлункова залоза й печінка. У першій виробляється так званий сік підшлункової залози, що тонісеньким проходом виливається в тонкі кишки; в печінці-ж виробляється жовч. Сама печінка дуже велика залоза: вершків з 5 доживною, 7 вершків у ширину, й важить коло 5 фунтів; лежить вона під діафрагмою, у правому боці черева, під нижніми ребрами. Вся вона поділяється глибокими борознами на кілька великих частин, а між ними (в борозні) лежить жовчиний михур. Складається печінка з дрібних кругленьких кліточок, що виробляють з себе темно-зелену рідкість — ковч, а вона вже малісенькими дудочками з середини печінки переливається до жовчного пухира, а з нього жовчним протоком виливається в тонді кишки. Та тільки жовч не безупинно тече в кишки; звичайно буває так, що поки в кишках немає страви, вона збірається в жовчному пухирю й виливається з ньоог тільки тоді, коли в кишках буде страва.

От за поміччю всих цих органів, всяка їжа, що вживається людиною, пероробюється таким способом, що стає здібною проходити в кров. Ця переробка всього того, що ми їмо та пемо, й зветься стравлюванням або переварюванням харчу. Відбувається переварювання страви так. Їжа — переважно рідка — проходе в стравохід, майже не спиняючись в роті, тверда-ж лишається тут на який час, і поки її ріжуть та розминають зуби, вона змочується слиною. Передні зуби (різці) розрізують страву на дрібні шматочки, а кутні — широку, — розминають її, щоб вона стала мнякою й краще проходила далі. Щоб вся страва була посічена й розімнята, ми перевертаємо її на всі боки язиком. Від того, що під час перетирання страви зубами, з залоз виходе слина та сливота, — вся їжа змочується, стає ще мнякшою і їй тоді лекше пройти в стравохід, куди її посуває язик. Тоді вона проскакує крізь пельку (ковтається) і переходе в пролиг. Тут лежить багато кільчастих мязів, що зтискуються з верхньої частини стравоходу і, напіраючи на їжу, посувають її далі, а тим часом нижні мязові кільця зтискують її знову й таким чином пхають дальше аж до шлунку. В шлункові вона затримується на який час, поки змочить її шлунковий сік.

Помилкою булоб гадати, що стравлювання харчу починається аж тільки в шлункові. Ще раніш, поки харч був у роті, він почав змінятись під впливом слини. Слина має таку силу, що коли нею намочити крохмаль, то з нього робиться сахар. І от хліб, картопля чи инша страва, що має в собі крохмаль, під впливом слини виділяє з себе сахар. Таж страва, що крохмалю в собі не має йде без зміни до шлунку, де вже й відбувається справжнє її стравлювання.

У людини страва в шлункові лежить од двох до чотирьох годин і за цей час, як кажуть, „переваюється". Отже це не значить, що вона там дуже зогрівається або кипить чи що, — в ній одні речі під впливом шлункового соку зміняються на инші. Цей сік, як і жовч, починає виходити з шлункових залозок тільки тоді, як в шлункові є страва. На де які харчі (хліб, мнясо) шлунок випускає більше соку, на деякі (юшка, молоко) — менче. Взагалі-ж за добу в шлунок може увійти до 10 фунтів соку. Під впливом шлункового соку ті складові химічні частини, що є в страві, а саме — білки, розпускаються, стають рідкими і просочуються крізь стінки шлунку, а потім — крізь кишки в жили. Звичайно стінки шлунку не можуть пропускати крізь себе ніякої рідкости (скажемо, хоча-б води), але-ж під впливом шлункового соку страва перетворюється так, що стінки шлунку дуже легко вбірають її в себе й пропускають крізь себе. Таким способом, страва проходить в стінки шлунку і просочується в ті дудочки, що звуться пасоковими (лімфатичними) жилами, і ними протікає в кровяні жили, а ті вже розпросторюють її по всіх закутках тіла. Переварюванню страви допомагають ще й ті рухи, що починються в шлункові, коли в нього попаде якийсь харч: ріжні частини страви весь час бовтаються в шлункові (що можна почути, притуливши вухо до черева), а через це шлунковий сік може змочити все дощенту, що тільки увійшло в шлунок.

Одначе не всяка страва, навіть не всі білкові речі можуть у шлункові перетворитись цілком. Є такі білки, що перетворюються швидко й легко — така їжа звичайно зветься легкою, легкостравною, — а є й такі, що й довго лежать в соку і все-таки не перетворюються цілком (важка страва). Неперероблена частина харчу переходе потім з шлунка до кишок, де вся замішка підпадає під вплив инших соків і перетворюється далі. Як тільки страва пересунеться з шлунку в кишки, насамперед на неї починає впливати свій сік підшлункова залоза. Цей сік по своїй силі підхожий до слини (перетворює крохмаль в цукор, але-ж він сильнійший за слину і через те заразом переробляє й ті білкові речі, що ще не зовсім переробилися в шлункові.

Тут же виливається сік з печінки — жовч. Впливає жовч найбільше на лій (сало, масло, олій то що), тоб то на так звані „жири". Річ у тім, що ні масло, ні сало, ні подібне до них не переробляються ні під впливом слини, ні під впливом шлункового чи підшлункового соків, а переходять до кишок і плавають тут такими краплинами, як от, наприклад, у борщі чи юшці. В такому-ж виді ніякий лій не може пройти крізь стінки кишок у кров, а, змішуючись з жовчу, „жири" переробляються в мило, що вже й може проходити в кров крізь жили.

Коли-ж деякі частки страви все таки не зовсім перетворились (деякі білки, соли і т. и.), то на них ще впливає кишковий сік. Він уже докінчує роботу попередніх соків.

В тонких кишках страва затримується годин 2—3. Тут страва пересовується з місця на місце, бо кишки увесь час згинаються та пересовуються, неначе гробаки, й поволі переходе до товстих кишок. В товстих кишках вона задержується вже значно довше — годин 15—18. Тут вона „доварюється" остаточно, кошки вибірають з неї все, що є годящого для тіла, а непотрібна решта виходе геть заднім проходом.

І от, коли вже страва пройде цей шлях, вона стає такою, що може переходити в кров. Відбувається це почасти через пасокові жили, а почасти через ті горбочки („ворсинки"), що є в середині кишок. Ці горбики, порожні з середини, всмоктують у себе стравну рідкість, що звичайно прозивається молошним соком. В середині кишкових барвинок містяться, тонісенькі цівочки, так звані молошні жилки, що, переплітаючись поміж собою, потім складають одну велику молошну жилу або молошний проток, а він входе у великі вени. Таким способом все тривне перетворюється у молошний сік, переходить по молошній жилі в кров (венозну), з вени переливається в серце, виходе потім в лехкі, де кров під впливом кислороду перетворюється з венозної в артеріяльну, і аж тоді проходе артеріями до кліток тіла.

Одначе не слід гадати, що весь той харч, що вживається людиною, цілком перероблюється намолошний сік; навпаки — страви зовсіди буває більше, ніж виробленого з него соку. Це залежить від того, що при стравлюванні їжі відходять в молошний сік тільки ті речі, що потрібні для крови, непотрібніж (у великому числі) переходять в товсті кишки. Молошного соку булоб ще менше, колиб крім того матеріялу, що одбірається для нього з страви, до нього ще недодавалося чимало соків з самих стравних органів (шлунковий, кишковий і т. и.). Частина цих соків переходе до молошного (переважно — вода), а решта відходе до річей, для тіла непотрібних.

Лишки, непотрібні для тіла, або навіть шкодливі йому, повинні вийти геть. Вони виносяться прямою кишкою через задній проход і називаються калом. Кал — то річ цілком непотрібна для тіла і, коли він виходе з дужого стравного тракту, то в йому майже зовсім не лишається поживних річей; тому він повинен вчасно викидатись геть. Коли-ж він без потреби залежується в кишках, то швидко починає загнивати, дуже смердить і робиться навіть небезпечним для здоровя.

На прикінці мусимо додати, що стравлювання харчу найкраще відбувається тоді, коли страва приймається гарна, смашна та вчасно (найкраще, коли що-дня в один час) і не побагато заразом.

ПЛЯКАТ.

Львівська польська часопись „Ґазета Поранна" з дня 28 червня ц. р. пише: „Зі стіни Народного Дому у Львові здерто вчера посмертний плякат такого змісту: „Марною і подлою смертю згинули для українськогоського народу слідуючі студенти- зрадники: (Тут слідує спис 23 студентів з їхніми адресами. Є це молодці які вступили на університет Яна Казімержа у Львові). Повідомляється про це все українське громадянство в надії, що зготовить їм такий похорон, на який вони заслуговують. Ганьба їм!" Підпис: О. К. Б. Львів. „Як видно — каже „Ґазета Поранна" — Український Комітет Бойкуту" знову ділає".

МАННА.

Музей у Вашінґтоні одержав з Баґдаду, в Малій Азії, деяку скількість манни. Ся манна в часі осінних місяців падає зівсім таксамо як роса й коли впаде на лист дуба, застигає на нім у формі малого зеренця. Учені припускають, що се буде правдоподібно ся сама манна, якою живив Господь Жидів в часі їх мандрівки через пустиню. Нині ся манна становить важний артикул торговлі в Малій Азії. Кождого ранка в осени розтелюють великі простирала попід дубові дерева і трясуть. Зеренця манни падуть неначе дрібнесенькі крупи. Ся манна застигає виключно тільки на дубових деревах; впавша на всяке инше дерево або ростину є пропаща. Манна є знаменитий субститут місто цукру й меду і продається в Малій Азії фунт около 45 американських центів.